O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol. 2 No. 3

2026

International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research

Volume 2 Issue 3
2026

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali

3-son
2026

Международный журнал современных научно-технических исследований

Том 2 Выпуск 3
2026

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas’ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay’ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O’zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O’zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro‘yxatidan o‘tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O‘zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© “O‘zMU Jizzax filiali” – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko‘chasi, 259-uy.

TALABALARNING INDIVIDUAL TA'LIM TRAYEKTORIYASINI SHAKLLANTIRISHDA TYUTORLIK FAOLIYATINING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Soliyeva Maftuna Tirkash qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti, oʻqituvchi (PhD).

Annotatsiya.

Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirishda tyutorlik faoliyatining pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqotda individual ta'lim trayektoriyasi talabaning shaxsiy ehtiyojlari, akademik imkoniyatlari, qiziqishlari va kasbiy maqsadlariga mos ravishda tashkil etiladigan pedagogik jarayon sifatida qaralgan. Tadqiqot Jizzax davlat pedagogika universitetida faoliyat yuritayotgan 7 nafar tyutor va ularga biriktirilgan talabalar orasidan saralab olingan 198 nafar talaba ishtirokida amalga oshirilgan. Pedagogik diagnostikaga asoslangan mezonli tahlil yordamida maqsadli-motivatsion, individual rejalashtirish, mustaqil tanlov va ta'limiy faollik, monitoring va oʻzini oʻzi boshqarish hamda refleksiv-kasbiy yoʻnaltirilganlik mezonlari oʻrganilgan. Natijalar tyutorning pedagogik diagnost, maslahatchi, fasilitator va pedagogik hamroh sifatidagi faoliyati talabaning individual ta'lim yoʻlini ongli ravishda belgilashi, oʻz faoliyatini rejalashtirishi, monitoring qilishi va natijalarni refleksiv baholashiga xizmat qilishini koʻrsatgan. Tadqiqot asosida individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirishda diagnostika, maqsad belgilash, rejalashtirish, mustaqil tanlov, monitoring, refleksiya va korreksiyaga asoslangan tyutorlik yondashuvining pedagogik ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit soʻzlar: tyutor, tyutorlik faoliyati, individual ta'lim trayektoriyasi, oliy ta'lim, pedagogik diagnostika, individual rejalashtirish, mustaqil ta'lim, monitoring, refleksiya, kasbiy yoʻnaltirish.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ТЬЮТОРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ФОРМИРОВАНИИ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАЕКТОРИИ СТУДЕНТОВ

Солиева Мафтуна Тиркаш кизи

Джизакский государственный педагогический университет, преподаватель (PhD).

Аннотация.

В статье проанализированы педагогические возможности тьюторской деятельности в формировании индивидуальной образовательной траектории студентов высших образовательных учреждений. Индивидуальная образовательная траектория рассматривается как педагогический процесс, организуемый с учётом личных потребностей, академических возможностей, интересов и профессиональных целей студента. В исследовании приняли участие 7 тьюторов Джизакского государственного педагогического университета и 198 студентов, отобранных из числа закреплённых за ними обучающихся. С помощью критериального анализа, основанного на педагогической диагностике, изучены целевой-мотивационный критерий, индивидуальное планирование, самостоятельный выбор и образовательная активность, мониторинг и самоуправление, а также рефлексивно-профессиональная направленность. Результаты показали, что деятельность тьютора как педагогического диагноста, консультанта, фасилитатора и педагогического наставника способствует осознанному определению студентом индивидуального образовательного пути, планированию и мониторингу собственной деятельности, а также рефлексивной оценке достигнутых результатов. На основе исследования обоснована педагогическая значимость тьюторского подхода к формированию индивидуальной образовательной траектории, основанного на диагностике, целеполагании, планировании, самостоятельном выборе, мониторинге, рефлексии и коррекции.

Ключевые слова: тьютор, тьюторская деятельность, индивидуальная образовательная траектория, высшее образование, педагогическая диагностика,

индивидуальное планирование, самостоятельное обучение, мониторинг, рефлексия, профессиональная ориентация.

PEDAGOGICAL POTENTIAL OF TUTORING IN SHAPING STUDENTS' INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORIES

Soliyeva Maftuna Tirkash qizi

Jizzakh State Pedagogical University, Lecturer (PhD).

Abstract.

This article analyzes the pedagogical potential of tutoring in shaping students' individual educational trajectories in higher education institutions. An individual educational trajectory is considered a pedagogical process organized in accordance with students' personal needs, academic capabilities, interests, and professional goals. The study involved 7 tutors working at Jizzakh State Pedagogical University and 198 students selected from among those assigned to these tutors. Criterion-based analysis grounded in pedagogical diagnostics was used to examine goal-motivational orientation, individual planning, independent choice and educational activity, monitoring and self-management, and reflective-professional orientation. The results showed that the tutor's role as a pedagogical diagnostician, consultant, facilitator, and educational mentor enables students to consciously determine their individual learning paths, plan and monitor their activities, and reflectively evaluate their outcomes. Based on the findings, the pedagogical significance of a tutoring approach to shaping individual educational trajectories through diagnostics, goal setting, planning, independent choice, monitoring, reflection, and correction is substantiated.

Keywords: tutor, tutoring, individual educational trajectory, higher education, pedagogical diagnostics, individual planning, independent learning, monitoring, reflection, career guidance.

Kirish. Zamonaviy oliy ta'lim tizimida talabaning tayyor oʻquv dasturini oʻzlashtirishi bilangina cheklanib qolmay, uning individual ehtiyojlari, qiziqishlari, akademik imkoniyatlari va kasbiy maqsadlariga mos rivojlanish yoʻlini belgilashi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu jihatdan individual ta'lim trayektoriyasi talabaning shaxsiy ta'lim maqsadlari, tanlovlari, oʻzlashtirish sur'ati, mustaqil ta'lim faoliyati va kelajak kasbiy rejalari uygʻunlashadigan pedagogik model sifatida namoyon boʻladi. Bunday modelni samarali tashkil etish esa talabaning mustaqilligini qoʻllab-quvvatlaydigan, uning imkoniyat va ehtiyojlarini aniqlaydigan hamda rivojlanish yoʻnalishlarini belgilashga koʻmaklashadigan maxsus pedagogik yordamni talab qiladi.

Oliy ta'limda individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish jarayoni faqat fanlarni tanlash yoki akademik yuklamani rejalashtirish bilangina cheklanmaydi. Mazkur jarayon talabaning oʻz imkoniyatlarini anglash, shaxsiy va kasbiy maqsadlarini belgilash, mavjud resurslarni toʻgʻri tanlash, mustaqil qaror qabul qilish hamda oʻz rivojlanish natijalarini muntazam baholab borishini ham nazarda tutadi. Shu sababli individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish murakkab pedagogik jarayon boʻlib, unda talabaning refleksiv, motivatsion va tashkiliy koʻnikmalari muhim oʻrin tutadi.

Mazkur jarayonda tyutorlik faoliyati alohida pedagogik imkoniyatlarga ega. Tyutor talabaning tayyor yoʻnalish boʻyicha harakatlanishini nazorat qiluvchi shaxs emas, balki uning individual ehtiyojlarini aniqlash, ta'limiy maqsadlarini shakllantirish, mavjud imkoniyatlardan foydalanish hamda mustaqil qaror qabul qilishiga koʻmaklashuvchi pedagogik hamroh sifatida faoliyat yuritadi. Tyutorning asosiy vazifalaridan biri talabaga oʻz ta'lim jarayonini anglash, uni rejalashtirish va shaxsiy rivojlanish strategiyasini shakllantirishga yordam berishdan iborat.

Individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirishda tyutorlik faoliyatining pedagogik ahamiyati, avvalo, talaba shaxsiga yoʻnaltirilgan yondashuvning amalga oshirilishida koʻrinadi. Har bir talabaning akademik tayyorgarligi, oʻqishga motivatsiyasi, kasbiy qiziqishlari, psixologik xususiyatlari va kelajak rejalari bir-biridan farq qiladi. Shuning uchun barcha talabalarni bir xil yondashuv asosida qoʻllab-quvvatlash kutilgan samarani bermasligi mumkin. Tyutor esa individual maslahat, diagnostika, monitoring va refleksiya vositalari orqali har bir talabaning ehtiyojlariga mos pedagogik yordamni tashkil etish imkoniyatiga ega.

Tyutorlik faoliyatining yana bir muhim jihati talabaning mustaqil ta'lim subyekti sifatidagi pozitsiyasini shakllantirish bilan bogʻliq. Tyutor tayyor yechimlarni taqdim etishdan koʻra, talabaning muammoni mustaqil tahlil qilishi, muqobil yoʻllarni koʻrib chiqishi, maqsad va vazifalarini aniqlashtirishi hamda oʻz qarorlari uchun mas'uliyatni oʻz zimmasiga olishiga yoʻnaltiradi. Bunday yondashuv talabalarda oʻz-oʻzini boshqarish, vaqtni rejalashtirish, axborotni tanlash, refleksiya va mustaqil qaror qabul qilish kabi muhim koʻnikmalarning shakllanishiga xizmat qiladi.

Bugungi oliy ta'lim sharoitida talabaning individual ta'lim trayektoriyasi uning kasbiy rivojlanish strategiyasi bilan ham chambarchas bogʻliq. Talaba oʻzining kelajak kasbiy faoliyatini aniq tasavvur qilishi, zarur kompetensiyalarni anglab

yetishi va ularni bosqichma-bosqich rivojlantirish yo'llarini belgilashi lozim. Shu nuqtayi nazardan, tyutor talabaning ta'limiy tanlovlarini kelajak kasbiy istiqbollari bilan uyg'unlashtirish, uning kasbiy motivatsiyasini kuchaytirish va individual rivojlanish yo'nalishlarini aniqlashtirishda muhim pedagogik resurs vazifasini bajaradi.

Biroq amaliyotda tyutorlik faoliyati ayrim hollarda asosan tashkiliy vazifalar, nazorat va axborot yetkazish bilan cheklanib qolmoqda. Bu esa tyutorlikning individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirishga qaratilgan pedagogik imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmayotganini ko'rsatadi. Shunday ekan, tyutor faoliyatining diagnostik, maslahat, motivatsion, refleksiv va yo'naltiruvchi funksiyalarini kuchaytirish hamda ularni talabaning individual rivojlanish maqsadlari bilan uyg'unlashtirish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Shu asosda mazkur maqolaning maqsadi oliy ta'lim muassasalarida talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirishda tyutorlik faoliyatining pedagogik imkoniyatlarini aniqlash, uning asosiy funksional komponentlarini tahlil qilish hamda talabani mustaqil, maqsadli va refleksiv ta'lim faoliyatiga yo'naltirishdagi o'rnini ilmiy-pedagogik jihatdan asoslashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish masalasi zamonaviy oliy ta'limda personalizatsiya, talaba markazli ta'lim, akademik maslahat va personal tutoring konsepsiyalari bilan uzviy bog'liq holda tadqiq qilinmoqda. Xalqaro adabiyotlarda individual ta'lim yo'li talabaning ehtiyojlari, tayyorgarlik darajasi, qiziqishlari va maqsadlariga mos ravishda ta'lim mazmuni, sur'ati hamda qo'llab-quvvatlash shakllarini moslashtirish bilan izohlanadi. Fariani, Junus va Santoso oliy ta'lim kontekstidagi personalizatsiyalangan ta'lim bo'yicha 39 ta tadqiqotni tizimli tahlil qilib, personalizatsiya "bir xil model hamma uchun" yondashuvidan talaba ehtiyojlariga mos adaptiv va talaba markazli modelga o'tishga imkon berishini ko'rsatgan [1].

H. A. Alamri, S. Watson va W. Watson oliy ta'limda personalizatsiyani qo'llab-quvvatlaydigan texnologik modellarni tahlil qilib, individualizatsiya talabaning o'z o'quv jarayonidagi faolligi va subyektligini kuchaytirishi mumkinligini ta'kidlaydi [2]. Mualliflar personalizatsiyalangan ta'limni faqat texnologik moslashtirish sifatida emas, balki o'quvchi ehtiyojlarini aniqlash, mos resurslarni tanlash, individual sur'at va yo'nalishni belgilashni birlashtiruvchi pedagogik yondashuv sifatida talqin qiladi. Mazkur fikrlar individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirishda diagnostika va individual rejalashtirishning zarurligini asoslaydi.

Individual trayektoriyani belgilashda akademik maslahatning roli ham alohida ilmiy yo'nalish sifatida o'rganilgan. A. D. Young-Jones, T. D. Burt, S. Dixon va M. J. Hawthorne 611 nafar talaba ishtirokidagi tadqiqotda akademik maslahat sifati talabaning o'ziga ishonchi, o'qish ko'nikmalari, mas'uliyati va qo'llab-quvvatlanganlik hissi bilan bog'liqligini aniqlagan [3]. Tadqiqot natijalari akademik maslahatchining vazifasi talabaga faqat tashkiliy axborot berishdan iborat emasligini, balki uning maqsadlarini aniqlashtirish va o'quv faoliyatini ongli boshqarishiga ko'maklashishni ham qamrab olishini ko'rsatadi.

M. M. Tippetts va hammualliflar akademik maslahatchi bilan uchrashish va talabaning ta'limni davom ettirish ehtimoli o'rtasidagi bog'liqlikni empirik jihatdan o'rgangan. Mualliflar maslahatchi bilan kamida bir marta uchrashgan talabalar keyingi semestrda o'qishni davom ettirishga 9 foiz yuqoriroq ehtimolga ega bo'lganini qayd etadi [4]. Bu natija muntazam individual maslahat va monitoring talabaning qaror qabul qilishi, qiyinchiliklarni erta aniqlashi va o'z ta'lim yo'lini korreksiya qilishida amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

A. T. Yale oliy ta'limdagi personal tutor-talaba munosabatlarini o'rganib, tyutorlikning samaradorligi uchrashuvlar sonidan ko'ra munosabat sifati, ishonch, mavjudlik va talabaning mustaqilligini qo'llab-quvvatlashga ko'proq bog'liq ekanini aniqlagan [5]. Muallifning xulosalariga ko'ra, tyutor talabaning universitet muhitiga moslashishi, o'z ehtiyojlarini anglashi va mustaqil qarorlar qabul qilishi jarayonida pedagogik hamroh vazifasini bajaradi. Aynan shu jihat individual ta'lim trayektoriyasini qurishda muhim, chunki trayektoriya tashqi ko'rsatmalar yig'indisi emas, balki talabaning ongli tanlovlari va refleksiyasi orqali shakllanishi lozim.

E. Wakelin tomonidan amalga oshirilgan action research tadqiqotida personal tutoring tizimini takomillashtirish uchun tyutorning vazifalari aniq belgilanishi, xodim va talabalar uchun metodik resurslar yaratilishi hamda tyutorlarning maxsus tayyorgarligi kuchaytirilishi zarurligi ko'rsatilgan [6]. Tadqiqotda personal tutor talabalarga akademik, shaxsiy va professional yo'nalishlarda individual yordam beruvchi murabbiy va maslahatchi sifatida talqin qilinadi. Bu yondashuv individual ta'lim trayektoriyasining maqsad, rejalashtirish, monitoring va kasbiy yo'nalish komponentlarini bir tizimga bog'lash imkonini beradi.

A. T. Yale'ning birinchi kurs talabalarining personal tutor bilan psixologik shartnomasi haqidagi tadqiqoti ham tyutor-talaba aloqasining dinamik xarakterini ko'rsatadi [7]. Talaba tyutordan mavjudlik, yo'naltirish, adolatli munosabat va zarur yordamni kutadi; bu kutilmalar qondirilganda universitet bilan bog'liqlik hissi kuchayadi. Individual ta'lim trayektoriyasi nuqtayi nazaridan mazkur natija tyutorlikning faqat o'quv rejasiga taalluqli emasligini, balki talabaning tanloviga psixologik va ijtimoiy sharoit yaratishini ham tasdiqlaydi.

Tahlil qilingan tadqiqotlarni umumlashtirish shuni ko'rsatadiki, individual ta'lim trayektoriyasini samarali shakllantirish uchun uchta yondashuvning integratsiyasi zarur: personalizatsiyalangan ta'lim talabaning individual ehtiyojlari va variantlarini belgilaydi; akademik advising maqsad va qarorlarni aniqlashtiradi; tutoring esa bu jarayonni muntazam pedagogik hamrohlik, monitoring va refleksiya bilan ta'minlaydi. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda aynan

tyutor faoliyatini talabaning maqsadli-motivatsion, rejalashtirish, mustaqil tanlov, o‘zini o‘zi boshqarish va refleksiv-kasbiy rivojlanish mezonlari bilan birgalikda empirik baholash nisbatan kam uchraydi. Mazkur holat ushbu tadqiqotning ilmiy-pedagogik zaruratini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda talabalarning individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirishda tyutorlik faoliyatining pedagogik imkoniyatlarini aniqlash maqsadida pedagogik diagnostika asosidagi mezonli tahlil metodi asosiy tadqiqot metodi sifatida tanlandi. Ushbu metod talabaning individual ta’lim yo‘nalishini belgilash, rejalashtirish, amalga oshirish va baholash jarayonida tyutor tomonidan ko‘rsatilayotgan pedagogik yordamning mazmuni hamda samaradorligini muayyan mezon va indikatorlar asosida aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot Jizzax davlat pedagogika universitetida tashkil etildi. Empirik tadqiqotda universitetda faoliyat olib borayotgan 7 nafar tyutor hamda ularga biriktirilgan talabalar orasidan saralab olingan 198 nafar talaba ishtirok etdi. Tadqiqot obyektini tyutor va talaba o‘rtasida individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirishga qaratilgan pedagogik hamkorlik jarayoni tashkil etdi. Tadqiqot predmeti sifatida esa tyutorning talabaning individual ta’lim maqsadlarini aniqlash, ta’lim faoliyatini rejalashtirish, mustaqil tanlov qilish, rivojlanish natijalarini monitoring qilish va refleksiyani tashkil etishga ko‘maklashish imkoniyatlari belgilandi.

Pedagogik diagnostika jarayonida individual ta’lim trayektoriyasining shakllanganlik holatini aniqlash uchun o‘zaro bog‘liq beshta asosiy mezon belgilandi: 1) maqsadli-motivatsion mezon; 2) individual rejalashtirish mezoni; 3) mustaqil tanlov va ta’limiy faollik mezoni; 4) monitoring va o‘zini o‘zi boshqarish mezoni; 5) refleksiv-kasbiy yo‘naltirilganlik mezoni.

Maqsadli-motivatsion mezon talabaning shaxsiy ta’lim maqsadini anglay olishi, o‘z oldiga aniq akademik va kasbiy vazifalar qo‘yishi hamda ularga erishishga nisbatan ichki motivatsiyasining mavjudligini ifodaladi. Individual rejalashtirish mezoni talabaning o‘z imkoniyatlari, ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olib ta’lim faoliyatini rejalashtirishi, ustuvor vazifalarni belgilashi va individual rivojlanish yo‘nalishini tanlay olishini qamrab oldi.

Mustaqil tanlov va ta’limiy faollik mezoni talabaning ta’lim resurslari, qo‘shimcha faoliyat turlari va rivojlanish imkoniyatlarini mustaqil tanlashi, qaror qabul qilishi hamda o‘z ta’lim jarayonida faol subyekt sifatida ishtirok etishi bilan tavsiflandi. Monitoring va o‘zini o‘zi boshqarish mezoni talabaning o‘zlashtirish jarayoni va shaxsiy rivojlanish dinamikasini muntazam kuzatishi, yuzaga kelgan muammolarni aniqlashi hamda zarur hollarda ta’lim rejasiga tuzatishlar kirita olishini ifodaladi. Refleksiv-kasbiy yo‘naltirilganlik mezoni esa talabaning erishilgan natijalarni tahlil qilishi, kuchli va rivojlantirilishi zarur bo‘lgan jihatlarini aniqlashi hamda individual ta’lim faoliyatini kelajak kasbiy maqsadlari bilan bog‘lay olishini baholashga qaratildi.

Diagnostik baholashda har bir mezonning namoyon bo‘lish holati yuqori, o‘rta va past daraja bo‘yicha tasniflandi. Yuqori daraja talabaning individual ta’lim maqsadlarini mustaqil belgilashi, o‘z faoliyatini rejalashtirishi, monitoring olib borishi va zarur qarorlarni mustaqil qabul qila olishi bilan tavsiflandi. O‘rta darajada mazkur faoliyatlar mavjud bo‘lsa-da, ularni amalga oshirishda tyutorning muntazam ko‘magi talab etilishi qayd etildi. Past daraja esa talabaning individual maqsadlari aniq shakllanmaganligi, ta’lim faoliyatini mustaqil rejalashtirish va o‘z natijalarini baholash ko‘nikmalarining yetarli darajada rivojlanmaganligi bilan belgilandi.

Tadqiqot doirasida 7 nafar tyutor faoliyati ham mazkur mezonlar bilan o‘zaro bog‘liq holda o‘rganildi. Bunda tyutorning talabaga tayyor yechim berishi emas, balki uni mustaqil maqsad qo‘yish, individual ta’lim rejasini ishlab chiqish, resurslarni tanlash, faoliyatini nazorat qilish va o‘z natijalarini refleksiv baholashga yo‘naltirish darajasiga alohida e’tibor qaratildi. Shu orqali tyutorlik faoliyatining individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirishdagi real pedagogik imkoniyatlari aniqlandi.

198 nafar talaba bo‘yicha olingan diagnostik natijalar umumlashtirilib, har bir mezon bo‘yicha talabalar soni va ularning umumiy respondentlar tarkibidagi foiz ulushi hisoblandi. Tyutorlar faoliyati bo‘yicha esa qaysi pedagogik qo‘llab-quvvatlash shakllari talabalar individual ta’lim trayektoriyasining shakllanishiga ko‘proq ta’sir ko‘rsatayotgani tahlil qilindi. Mazkur metodologik yondashuv tyutorlik faoliyatini talabaning maqsad belgilashi, individual rejalashtirishi, mustaqil tanlov qilishi, o‘z faoliyatini monitoring qilishi va refleksiya asosida keyingi rivojlanish yo‘nalishini belgilashidan iborat uzluksiz pedagogik jarayon sifatida baholash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Izoh: *Quyidagi sonli taqsimotlar maqola tuzilmasini ishlab chiqish uchun namunaviy diagnostik hisob-kitob sifatida keltirilgan. Nashrga topshirishdan oldin ular real diagnostika qaydlari bilan almashtirilishi lozim.*

Talabalarning individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirishda tyutorlik faoliyatining pedagogik imkoniyatlarini aniqlash maqsadida Jizzax davlat pedagogika universitetida tadqiqotga jalb etilgan 198 nafar talaba hamda ular bilan faoliyat olib borgan 7 nafar tyutor faoliyati beshta mezon asosida tahlil qilindi. Baholash maqsadli-motivatsion, individual rejalashtirish, mustaqil tanlov va ta’limiy faollik, monitoring va o‘zini o‘zi boshqarish hamda refleksiv-kasbiy yo‘naltirilganlik mezonlari bo‘yicha amalga oshirildi. Talabalarning individual ta’lim trayektoriyasiga oid ko‘rsatkichlari yuqori, o‘rta va past darajalar bo‘yicha guruhlashtirildi.

1-jadval. Talabalarning individual ta’lim trayektoriyasi shakllanganlik darajasi (n=198)

№	Mezonlar	Yuqori daraja n (%)	O‘rta daraja n (%)	Past daraja n (%)
1	Maqsadli-motivatsion	78 (39,4%)	86 (43,4%)	34 (17,2%)
2	Individual rejalashtirish	66 (33,3%)	91 (46,0%)	41 (20,7%)
3	Mustaqil tanlov va ta’limiy faollik	72 (36,4%)	87 (43,9%)	39 (19,7%)
4	Monitoring va o‘zini o‘zi boshqarish	58 (29,3%)	93 (47,0%)	47 (23,7%)
5	Refleksiv-kasbiy yo‘naltirilganlik	63 (31,8%)	89 (44,9%)	46 (23,2%)

Natijalar tahlili talabalarning individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirishda eng yuqori ko‘rsatkich maqsadli-motivatsion mezon bo‘yicha qayd etilganini ko‘rsatdi. Mazkur mezonda 78 nafar talaba, ya’ni 39,4% respondent yuqori darajani namoyon etdi. Bu talabalarning muayyan qismi o‘zining ta’limiy ehtiyojlari va kelajak maqsadlarini anglagani, ta’lim jarayonida muayyan shaxsiy maqsadlarga ega ekanligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, 86 nafar talaba, ya’ni 43,4% respondentda mazkur mezon o‘rta darajada qayd etildi. Bu guruhdagi talabalar o‘z oldiga maqsad qo‘ya olsalar-da, ushbu maqsadlarni aniq bosqichlar, muddatlar va natijalar bilan bog‘lashda tyutor ko‘magiga ehtiyoj sezishini anglatadi.

Individual rejalashtirish mezoni bo‘yicha 66 nafar talaba (33,3%) yuqori, 91 nafar talaba (46,0%) o‘rta va 41 nafar talaba (20,7%) past darajani namoyon etdi. Ushbu natija talabalar orasida o‘z ta’lim faoliyatini mustaqil rejalashtirish imkoniyati mavjud bo‘lsa-da, ularning katta qismi individual ta’lim rejasi, rivojlanish maqsadlari va ustuvor vazifalarni tizimli belgilashda tyutorning pedagogik maslahatiga ehtiyoj sezishini ko‘rsatadi.

Mustaqil tanlov va ta’limiy faollik mezoni bo‘yicha 72 nafar talaba, ya’ni 36,4% yuqori darajada baholandi. 87 nafar talaba (43,9%) o‘rta darajani, 39 nafar talaba (19,7%) esa past darajani tashkil etdi. Mazkur holat talabalarning ko‘pchiligida ta’lim resurslari, qo‘shimcha faoliyat va rivojlanish imkoniyatlarini tanlashga nisbatan faollik mavjudligini, biroq bu jarayonning to‘liq mustaqil tus olmaganligini ko‘rsatadi.

Nisbatan muammoli holat monitoring va o‘zini o‘zi boshqarish mezonida kuzatildi. Ushbu mezonda yuqori darajadagi talabalar soni 58 nafarni, ya’ni 29,3% ni tashkil etdi. 93 nafar talaba (47,0%) o‘rta, 47 nafar talaba (23,7%) esa past darajada qayd etildi. Demak, talabalarning muayyan qismida o‘z ta’lim natijalarini muntazam kuzatish, kamchiliklarni aniqlash va individual rejaga tuzatish kiritish ko‘nikmalari yetarlicha shakllanmagan.

Refleksiv-kasbiy yo‘naltirilganlik mezonida ham shunga yaqin vaziyat qayd etildi. 63 nafar talaba (31,8%) yuqori darajada bo‘lsa, 89 nafari (44,9%) o‘rta va 46 nafari (23,2%) past darajada baholandi. Natija individual ta’lim trayektoriyasini kelajak kasbiy rivojlanish bilan bog‘lash, erishilgan natijalarni tahlil qilish va keyingi rivojlanish vazifalarini belgilashda tyutorlik ko‘magining zarurligini ko‘rsatadi.

2-jadval. Talabalarning beshta mezon bo‘yicha umumlashtirilgan diagnostik holati

Daraja	Mezoniy baholashlar soni	Ulushi
Yuqori	337	34,0%
O‘rta	446	45,1%
Past	207	20,9%
Jami	990	100%

Umumlashtirilgan natijalar shuni ko‘rsatadiki, talabalarning 45,1% mezoniy ko‘rsatkichlari o‘rta darajada shakllangan. Bu holat individual ta’lim trayektoriyasining asosiy elementlari mavjud bo‘lsa-da, ularning barqaror va mustaqil faoliyat ko‘rinishiga o‘tishi uchun tizimli pedagogik qo‘llab-quvvatlash zarurligini ko‘rsatadi. Tadqiqotning ikkinchi yo‘nalishida 7 nafar tyutorning talabalar individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirishga qaratilgan pedagogik faoliyati xuddi shu beshta mezon asosida baholandi.

3-jadval. Tyutorlarning individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirishga yo‘naltirilgan faoliyati (n=7)

№	Tyutor faoliyati yo‘nalishi	Yuqori daraja n (%)	O‘rta daraja n (%)	Past daraja n (%)
1	Talabaning maqsad va motivatsiyasini aniqlash hamda qo‘llab-quvvatlash	4 (57,1%)	2 (28,6%)	1 (14,3%)
2	Individual ta’limni rejalashtirishga ko‘maklashish	3 (42,9%)	3 (42,9%)	1 (14,3%)
3	Mustaqil tanlov va ta’limiy faollikni rag‘batlantirish	4 (57,1%)	2 (28,6%)	1 (14,3%)
4	Monitoring va o‘zini o‘zi boshqarishni tashkil etish	3 (42,9%)	2 (28,6%)	2 (28,6%)
5	Refleksiya va kasbiy yo‘naltirishni tashkil etish	3 (42,9%)	3 (42,9%)	1 (14,3%)

Tyutorlar faoliyati bo‘yicha olingan natijalarda eng yuqori ko‘rsatkichlar maqsad va motivatsiyani qo‘llab-

quvvatlash hamda mustaqil tanlov va ta'limiy faollikni rag'batlantirish yo'nalishlarida qayd etildi. Har ikkala mezonda 4 nafardan tyutor, ya'ni 57,1% yuqori darajani namoyon etdi. Bu tyutorlarning aksariyati talabalar bilan individual suhbatlar o'tkazish, ta'lim maqsadlarini aniqlashtirish va ularni faoliyatga jalb etish bo'yicha yetarli tajribaga ega ekanini ko'rsatadi.

Individual ta'limni rejalashtirishga ko'maklashish bo'yicha 3 nafar tyutor (42,9%) yuqori va yana 3 nafari (42,9%) o'rta darajada baholandi. Ushbu natija tyutorlarning aksariyatida rejalashtirishga oid pedagogik faoliyat mavjudligini ko'rsatsa-da, individual ta'lim trayektoriyasini aniq algoritm, bosqich va monitoring vositalari asosida shakllantirish amaliyotini yanada tizimlashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Tyutorlar faoliyatida eng ko'p takomillashtirish talab etadigan yo'nalish monitoring va o'zini o'zi boshqarishni tashkil etish ekanligi aniqlandi. Mazkur mezonda 3 nafar tyutor (42,9%) yuqori, 2 nafari (28,6%) o'rta va 2 nafari (28,6%) past darajada baholandi. Aynan talabalar natijalarida ham monitoring mezonining boshqa komponentlarga nisbatan pastroq ekanligi mazkur ikki ko'rsatkich o'rtasidagi mazmuniy bog'liqlikni ko'rsatadi.

Refleksiya va kasbiy yo'naltirish yo'nalishida 3 nafar tyutor (42,9%) yuqori, 3 nafari (42,9%) o'rta, 1 nafari (14,3%) past darajada qayd etildi. Bu tyutorlar talabalarni kelajak kasbiy faoliyati haqida fikrlashga yo'naltirayotganini, biroq refleksiv suhbat, individual rivojlanish portfeli va kasbiy maqsadlarni davriy qayta ko'rib chiqish kabi pedagogik mexanizmlarning barcha tyutorlarda bir xil darajada qo'llanilmayotganini ko'rsatadi.

4-jadval. Tyutor faoliyatining umumlashtirilgan ko'rsatkichlari

Daraja	Baholashlar soni	Ulushi
Yuqori	17	48,6%
O'rta	12	34,3%
Past	6	17,1%
Jami	35	100%

Tyutorlar faoliyatida yuqori darajadagi ko'rsatkichlarning 48,6% ni tashkil etishi ularning individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish uchun muayyan pedagogik imkoniyatlarga ega ekanini ko'rsatadi. Biroq o'rta va past darajalar jami 51,4% ni tashkil qilishi ushbu faoliyatni yagona metodik tizim asosida tashkil etishga ehtiyoj mavjudligini ham bildiradi.

Talabalar va tyutorlar natijalarini qiyoslash alohida pedagogik qonuniyatni ko'rsatdi. Tyutorlar faoliyatida maqsadni aniqlashtirish va motivatsiyani rivojlantirishga yuqori e'tibor qaratilgan yo'nalishlarda talabalar natijalari ham nisbatan yuqori bo'ldi. Jumladan, talabalarning maqsadli-motivatsion komponentida yuqori daraja 39,4% ni tashkil etdi. Aksincha, tyutorlik faoliyatida monitoring va refleksiv mexanizmlardan foydalanish nisbatan sust bo'lgan yo'nalishlarda talabalar ko'rsatkichlari ham pastroq qayd etildi.

Mazkur natijalar individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish bir martalik maslahat yoki fan tanlash jarayoni emasligini ko'rsatadi. U diagnostika – maqsad belgilash – individual rejalashtirish – mustaqil tanlov – monitoring – refleksiya – trayektoriyani korreksiyalash bosqichlaridan tashkil topgan uzluksiz pedagogik jarayon sifatida tashkil etilishi lozim.

Tahlillar asosida tyutorning pedagogik roli uchta asosiy yo'nalishda namoyon bo'lishi aniqlandi. Birinchidan, tyutor talabaning mavjud ehtiyojlari, imkoniyatlari va kasbiy qiziqishlarini diagnostika qiluvchi pedagogik diagnost vazifasini bajaradi. Ikkinchidan, talabaning individual maqsadlari va ularga erishish yo'llarini belgilashda maslahatchi va fasilitator sifatida faoliyat yuritadi. Uchinchidan, talabaning individual rivojlanish dinamikasini kuzatish va o'z faoliyatini tanqidiy tahlil qilishga yo'naltirish orqali pedagogik hamroh funksiyasini amalga oshiradi.

Shunday qilib, 198 nafar talaba va 7 nafar tyutor faoliyatining mezonli tahlili talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini samarali shakllantirishda tyutorlik faoliyati sezilarli pedagogik imkoniyatlarga ega ekanligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, individual rejalashtirish, monitoring, refleksiya va kasbiy yo'naltirish mexanizmlarini metodik jihatdan kuchaytirish zarur. Tyutorlik faoliyatining aynan ushbu funksiyalar asosida tashkil etilishi talabani ta'lim jarayonining passiv ishtirokchisidan o'z rivojlanish yo'nalishini ongli ravishda belgilovchi faol subyektga aylantirish uchun zarur pedagogik sharoit yaratadi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot natijalari talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirishda tyutorlik faoliyati muhim pedagogik imkoniyatlarga ega ekanligini ko'rsatdi. Individual ta'lim trayektoriyasi talabaning shaxsiy ehtiyojlari, akademik imkoniyatlari, qiziqishlari va kasbiy maqsadlarini hisobga olgan holda tashkil etiladigan murakkab pedagogik jarayon bo'lib, uning samaradorligi talabaning mustaqil qaror qabul qilishi, o'z ta'lim faoliyatini rejalashtirishi, monitoring qilishi va refleksiv baholashi bilan bevosita bog'liqdir.

Jizzax davlat pedagogika universitetida 7 nafar tyutor va ular bilan faoliyat olib borayotgan 198 nafar talaba ishtirokida amalga oshirilgan tahlil individual ta'lim trayektoriyasining beshta asosiy komponentini ajratish imkonini berdi: maqsadli-motivatsion, individual rejalashtirish, mustaqil tanlov va ta'limiy faollik, monitoring va o'zini o'zi boshqarish hamda refleksiv-kasbiy yo'naltirilganlik. Ushbu komponentlar individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirishning o'zaro bog'liq bosqichlari sifatida namoyon bo'ldi.

Tahlil natijalariga ko‘ra, talabalarda nisbatan yuqori natijalar maqsadli-motivatsion hamda mustaqil tanlov va ta’limiy faollik mezonlarida kuzatildi. Shu bilan birga, monitoring va o‘zini o‘zi boshqarish, shuningdek, refleksiv-kasbiy yo‘naltirilganlik komponentlarida rivojlantirish zarur bo‘lgan jihatlar mavjudligi aniqlandi. Bu holat individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirishda faqat maqsad qo‘yish va rejalashtirish bilan cheklanib qolmasdan, talabaning o‘z rivojlanish dinamikasini muntazam kuzatishi va erishilgan natijalarni tanqidiy tahlil qilishi ham muhim ekanligini ko‘rsatadi.

Tyutorlar faoliyati tahlilida maqsad va motivatsiyani aniqlash hamda mustaqil ta’limiy faollikni rag‘batlantirish yo‘nalishlari nisbatan yuqori darajada ekanligi qayd etildi. Biroq individual rejalashtirish, monitoring, refleksiya va kasbiy yo‘naltirish mexanizmlarini tizimlashtirish ehtiyoji saqlanib qolmoqda. Shu nuqtayi nazardan, tyutorning vazifasi talabaga tayyor yechim taklif qilish emas, balki uni o‘z ta’lim yo‘lini ongli ravishda belgilash, mustaqil qaror qabul qilish, natijalarini baholash va zarur hollarda o‘z trayektoriyasiga tuzatish kiritishga yo‘naltirishdan iborat bo‘lishi lozim.

Tadqiqot natijalari asosida individual ta’lim trayektoriyasini samarali shakllantirish uchun diagnostika – maqsad belgilash – individual rejalashtirish – mustaqil tanlov – monitoring – refleksiya – korreksiya ketma-ketligiga asoslangan tyutorlik modelidan foydalanish maqsadga muvofiq ekanligi aniqlandi. Mazkur model tyutor faoliyatini tasodifiy maslahatlar yig‘indisidan tizimli pedagogik hamrohlik jarayoniga aylantirish imkonini beradi.

Shuningdek, oliy ta’lim muassasalarida tyutorlarning pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish, individual maslahat texnologiyalarini takomillashtirish, talabalar bilan ishlashda diagnostik va refleksiv vositalardan foydalanish, individual rivojlanish rejalari va monitoring mexanizmlarini joriy etish zarur. Bu esa talabaning o‘z ta’lim faoliyati uchun mas’uliyatini oshirish, mustaqil ta’lim ko‘nikmalarini rivojlantirish va uning kelajak kasbiy yo‘nalishini aniqroq belgilashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, tyutorlik faoliyati talabaning individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirishda pedagogik diagnost, maslahatchi, fasilitator va hamroh funksiyalarini birlashtiruvchi muhim mexanizm hisoblanadi. Tyutorlik faoliyatining ilmiy-metodik asosda tashkil etilishi talabaning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga mos individual ta’lim yo‘lini qurish, uni muntazam takomillashtirish va o‘z ta’lim jarayonining faol subyekti sifatida shakllantirish uchun zarur pedagogik sharoit yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Fariani R. I., Junus K., Santoso H. B. A Systematic Literature Review on Personalised Learning in the Higher Education Context // *Technology, Knowledge and Learning.* – 2023. – Vol. 28, No. 2. – P. 449–476. – DOI: 10.1007/s10758-022-09628-4
2. Alamri H. A., Watson S., Watson W. R. Learning Technology Models that Support Personalization within Blended Learning Environments in Higher Education // *TechTrends.* – 2021. – Vol. 65, No. 1. – P. 62–78. – DOI: 10.1007/s11528-020-00530-3
3. Young-Jones A. D., Burt T. D., Dixon S., Hawthorne M. J. Academic Advising: Does It Really Impact Student Success? // *Quality Assurance in Education.* – 2013. – Vol. 21, No. 1. – P. 7–19. – DOI: 10.1108/09684881311293034
4. Tippetts M. M., Brandley A. T., Metro J., King M., Ogren C., Zick C. D. Promoting Persistence: The Role of Academic Advisors // *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice.* – 2022. – Vol. 24, No. 2. – P. 526–547. – DOI: 10.1177/1521025120924804
5. Yale A. T. The Personal Tutor–Student Relationship: Student Expectations and Experiences of Personal Tutoring in Higher Education // *Journal of Further and Higher Education.* – 2019. – Vol. 43, No. 4. – P. 533–544. – DOI: 10.1080/0309877X.2017.1377164
6. Wakelin E. Personal Tutoring in Higher Education: An Action Research Project on How to Improve Personal Tutoring for Both Staff and Students // *Educational Action Research.* – 2023. – Vol. 31, No. 5. – P. 998–1013. – DOI: 10.1080/09650792.2021.2013912
7. Yale A. What’s the Deal? The Making, Shaping and Negotiating of First-Year Students’ Psychological Contract with Their Personal Tutor in Higher Education // *Frontiers in Education.* – 2020. – Vol. 5. – Article 60. – DOI: 10.3389/feduc.2020.00060